

DOI: 10.31648/kpp.8527

Elżbieta Żywucka-Kozłowska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0002-6039-5580

malerude@poczta.onet.pl

Robert Dziembowski

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0002-1697-637X

robert.dziembowski@uwm.edu.pl

Dane osobowe zmarłego. Uwagi na gruncie prawa i tradycji społecznej

Wydarzenia współczesnej rzeczywistości są częstymi tematami doniesień prasowych, internetowych, radiowych czy telewizyjnych. Im bardziej niezwykle, dziwne, nieprawdopodobne, tym chętniej są podawane i komentowane przez media. W dobie społeczeństwa informacyjnego trudno wyobrazić sobie życie bez dostępu do mediów, a co za tym idzie – do informacji. Człowieka interesuje wszystko: prognoza pogody, oferty sprzedaży, raporty giełdowe, przebieg głosowań w parlamencie, wyniki spotkań piłkarskich. Można byłoby wymieniać bez końca tematy, którymi interesuje się współczesny człowiek.

W czasie trwania pandemii koronawirusa nieco zmieniły się zainteresowania w przedmiocie tematyki informacji. Ludzie częściej sprawdzali raporty dotyczące nowych przypadków zachorowań na COVID-19, ofiar śmiertelnych tej choroby oraz liczbę przeprowadzonych testów. Obostrzenia w postaci ograniczenia przemieszczania się, kontaktów społecznych spowodowały, że telewizja, radio i Internet stały się jedynymi źródłami wiedzy, nie licząc telefonii, dzięki której można porozumieć się z najbliższymi.

Niezmiennie od wielu dekad w sferze publicznej funkcjonują nekrologii, które rozumiane są jednoznacznie – jako informacja o śmierci konkretnej osoby. W *Praktycznym słowniku współczesnej polszczyzny* termin „nekrolog” definiowany jest jako „podane do ogólnej wiadomości, zwykle opublikowane w prasie, zawiadomienie o śmierci”¹. Z kolei

¹H. Zgólkowa (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. XIII, Poznań 1999, s. 159.

klepsydra stanowi rozszerzenie tejże informacji o termin ceremonii pożegnania zmarłego, wraz z podaniem miejsca i dokładnego czasu pochówku. Wymogiem, co prawda nieformalnym, jest podpis na klepsydrze pochodzący od osób najbliższych. Obecnie nekrologii, jak i klepsydry na stałe wpisały się w media społecznościowe, za pośrednictwem których przekazywane są informacje o śmierci. W ostatnim czasie wiadomości takie są publikowane także Facebooku czy za pośrednictwem stron oficjalnych. Nierzadko także tą drogą składane są kondolencje. W Internecie funkcjonuje także księga zmarłych², w której można odszukać miejsce pochówku danej osoby.

W literaturze przedmiotu nekrologi zostały szeroko opisane³. Jacek Kolbuszewski pisze, że w latach 1994–1997 w Polsce zmieniła się funkcja nekrologu z informacyjnej na pożegnalną. Autor wskazuje na liczne przykłady pożegnań opublikowane w polskiej prasie⁴. Mariusz Jakosz, powołując się na J. Kolbuszewskiego, wymienia różne odmiany gatunkowe nekrologów, mianowicie: nekrologi informacyjne, nekrologi kondolencyjne, nekrologi pożegnalne, nekrologi – podziękowania, nekrologi rocznicowe oraz nekrologi mieszane, czyli hybrydalne⁵. Wszystkie wskazane odmiany związane są z faktem śmierci określonej osoby.

Współczesne regulacje prawne dotyczą praktycznie całokształtu ludzkiej egzystencji. Przepisy prawa stanowią o tym, co jest zakazane, a co dozwolone. Dane osobowe człowieka są chronione, co wynika wprost z ustawy o ochronie danych osobowych⁶. Literatura przedmiotu dotycząca ochrony tych danych jest bardzo bogata⁷. Z ustawy wynika wprost, że jej przepisów nie stosuje się do osób zmarłych. O ile ochrona przedmiotowych danych za życia człowieka nie budzi wątpliwości, o tyle po śmierci nie jest to już tak oczywiste. Zdaniem Anny Tworkowskiej i Agnieszki Malarewicz-Jakubów „z uwagi na fakt, że profile internetowe oraz inne dane umieszczane w sieci Internet zawierają dane osobowe, zagadnienie ich funkcjonowania *post mortem* rozpatrywane powinno być przede wszystkim w świetle przepisów dotyczących ochrony danych, w szczególności możliwości rozszerzenia okresu ich stosowania”⁸. Pogląd ten jest jak najbardziej słuszny. Nie można przecież

²<http://www.ksiegazmarlych24.pl> (dostęp: 1.01.2021).

³Zob. m.in.: E. Kaptur, *Językowy kształt współczesnych nekrologów prasowych (na materiale poznańskich dzienników z roku 2001)*, Poznań 2008; J. Kolbuszewski, *Z głębokim żalem... O współczesnej nekrologii*, Wrocław 1997; K. Turek, *Tym, którzy odeszli. Współczesne pożegnania i wspomnienia żałobne*, [w:] J. Kolbuszewski (red.), *Problemy współczesnej tanatologii: medycyna – antropologia – humanistyka*, t. VII, Wrocław 2003.

⁴J. Kolbuszewski, *Współczesne nekrologi pożegnalne*, „Etnolingwistyka” 1997/1998, nr 9/10, s. 193–210.

⁵M.in.: M. Jakosz, *Polskie nekrologi w prasie – sposoby wartościowania językowego (na przykładzie „Gazety Wyborczej”)*, „Postscriptum Polonistyczne” 2010, nr 2(6), s. 220.

⁶Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2018 r., poz. 1000).

⁷Zob. A. Drozd, *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz. Wzory pism i przepisy*, Warszawa 2004; J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2011; P. Jatkiewicz, *Ochrona danych osobowych. Teoria i praktyka*, Warszawa 2015; P. Fajgielski, *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2018; M. Jagielski, *Prawo do ochrony danych osobowych. Standardy europejskie*, Warszawa 2010; P. Wąglowski, *Ochrona dóbr osobistych i danych osobowych*, Warszawa 2009; T. Wyka, A. Nerka, *Ochrona danych osobowych podmiotów objętych prawem pracy i prawem ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2012; P. Sobczyk, *Ograniczenia praw podmiotów ze względu na przetwarzanie danych osobowych dotyczących przekonań religijnych i przynależności wyznaniowej*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2010, nr 13.

⁸A. Tworkowska, A. Malarewicz-Jakubów, *Prawo i nowe technologie a kwestia danych zawartych w Internecie po śmierci ich użytkownika*, „Studia Prawnoustrojowe” 2014, nr 24, s. 6.

nie dostrzec, że zwłoki człowieka są objęte ochroną prawną. Znieważenie ciała zmarłego jest karalne⁹. W doktrynie prawa karnego podkreśla się, że śmierć człowieka nie jest granicą, za którą nie obowiązuje ochrona czci zmarłego. Ryszard Stefański, rozważając o przedmiocie ochrony z art. 262 Kodeksu karnego, wskazuje, że zdania w tym względzie są podzielone, przywołując poglądy m.in. Emila Pływaczewskiego, Ryszarda Dębskiego, Zbigniewa Cwiakalskiego¹⁰. Nie sposób nie wspomnieć w tym miejscu o godności ludzkiej, która zdaniem wielu znawców przedmiotu nigdy nie umiera¹¹. Janusz Mariański uważa, że godność to „fakt przyrodzony, rodzajowy atrybut człowieka, nierelatywny i niezbywalny, związany z jego kondycją jako istoty rozumnej, wewnętrznie wolnej, zdolnej do odróżniania dobra od zła oraz do intencjonalnych działań. Przysługuje ona wszystkim ludziom ze względu na fakt bycia człowiekiem. Godność w tym ujęciu jest równoznaczna ze samym człowieczeństwem”¹². Pomijając inne możliwe, znane definicje terminu „godność”, należy podkreślić, że w języku potocznym nierzadko godność utożsamiana jest z nazwiskiem, imieniem, cechami indywidualnymi podmiotu. Trudno zaprzeczyć istnieniu pytania o godność („Pani/Pana godność?”). Nazwisko nie umiera wraz z człowiekiem, nie umiera też jego godność, tożsamość. To wszystko nie znika, nie dematerializuje się. Gdyby było inaczej, nie byłoby grobów z imionami i nazwiskami zmarłych. Byłyby cmentarze, kolumbaria, w których spoczęły doczesne ciała i prochy ludzi, lecz bezimienne. Godnością jest zatem człowieczeństwo i wszystko to, co się z nią łączy.

Dane osobowe zmarłych, jak zaznacza się w wielu dziennikach prasowych, które prowadzą kroniki zgonów, publikowane są za zgodą osób najbliższych. Podobnie jest w przypadku nekrologów informacyjnych. W sytuacji nekrologu pożegnalnego pochodzącego od innych osób niż najbliższe, obligatoryjnie żąda się od zamawiającego publikację okazania dowodu osobistego, a niekiedy aktu zgonu. Zadaniem pracowników dzienników czy tygodników prasowych okazanie dokumentu tożsamości zapobiega nadużyciom.

Informacje o śmierci, podobnie jak rocznice takiego wydarzenia, są także podawane do publicznej wiadomości, najczęściej na stronach internetowych podmiotów zarządzających cmentarzami lub przez salony pogrzebowe, które oferują takie usługi. O ile w pierwszym przypadku działania takie podejmowane są niejako z urzędu, o tyle w drugim na zlecenie bliskich zmarłego. Na potwierdzenie przywołanych też poniżej zostały przedstawione przykładowe informacje o rocznicy śmierci przypadającej na dzień 2 stycznia 2021 r. Dane osobowe osoby zmarłej pochodzą ze strony internetowej Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej w Goleniowie (woj. zachodniopomorskie)¹³.

⁹ Art. 262 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

¹⁰ R.A. Stefański, *Przestępstwo znieważenia zwłok, prochów ludzkich lub grobu (art. 262 kk)*, „Prokuratura i Prawo 2004, nr 10, s. 20–21.

¹¹ A. Jedrzejczyk, A. Kosz, K. Bielawski, J. Troszczyńska-Reyman, T.J. Zieliński, *Godność nie umiera*, Warszawa 2020, https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Godnosc_nie_umiera.pdf (dostęp: 2.01.2021).

¹² J. Mariański, *Godność ludzka jako wartość i sposoby jej uzasadniania w opinii młodzieży*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2019, nr 4(248), s. 20.

¹³ <http://cmentarz.pgkgoleniow.pl:15180/nekropolia/Rocznice.aspx#&&/wEXAQUEcGFnZQUBNQTP-GIfca6MTf52631PFYVNxCizBATPs8jm8viou9wD3> (dostęp: 2.01.2021).

Dziś przypada 38 rocznica śmierci

Ś.P. Barbara Kozłowska

Szczegółowe informacje: Dane osoby zmarłej

Imię:	Barbara
Drugie imię:	
Nazwisko:	Kozłowska
Nazwisko rodowe:	-
Data urodzenia:	1914-10-20
Data zgonu:	1983-01-02
Data pochówku:	1983-01-05
Przeżył lat:	69

Także zarządcy cmentarzy wyznaniowych podają do publicznej wiadomości informacje o rocznicach śmierci czy urodzin zmarłego. Poniżej zapis z internetowej strony cmentarza w Kotliskach (woj. dolnośląskie)¹⁴.

Jan Bernat

(1885–1953)

68. rocznica śmierci

Administrator cmentarza publikuje również fotografie miejsca pochówku. Obok wskazania kwatery, rzędu i numeru grobu, nierzadko widoczne są dane zmarłego (fot. 1).



Fot. 1. Pomnik osoby zmarłej w miejscu pochówku

Źródło: <http://www.polskiecmentarze.com/cmentarze/kotliska/grobonet/start.php?id=detale&id-g=296&inni=0> (dostęp: 2.01.2021).

¹⁴ <http://www.polskie-cmentarze.com/cmentarze/kotliska/grobonet/start.php?id=rocznice> (dostęp: 2.01.2021).

Pomijając kwestię udostępniania danych ludzi nieżyjących szerokiemu gronu odbiorców, jawi się pytanie o prawo do poszanowania prywatności osób najbliższych zmarłego, które – jak dowodzi praktyka – po wielokroć nie życzą sobie udostępniania informacji o miejscu pochówku. Cmentarze, co prawda, są przestrzenią publiczną, nie wyłączając wyznaniowych, jednakże nie wydaje się, by poza oznaczeniem grobu danymi zmarłego zachodziła uzasadniona potrzeba rozpowszechniania w sieci takich informacji.

Problem ochrony danych osobowych nie jest problemem nowym. W latach ubiegłych był przedmiotem interpelacji poselskich, jak i rozstrzygnięć sądów administracyjnych. W 2007 r. z upoważnienia Ministra Sprawiedliwości udzielona została odpowiedź na interpelację, w której wskazano, że „prawo do ochrony danych osobowych stanowi swego rodzaju emanację ogólnego prawa gwarantowanego Konstytucją (art. 47), w myśl którego »każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym«. Dane osobowe są niejako częścią życia prywatnego lub rodzinnego, a posługiwanie się danymi dotyczącymi innej osoby wkracza w przyznaną jej kompetencję »decydowania o swoim życiu osobistym«. (...) Zgodnie z art. 8 ustawy Kodeks cywilny zdolność prawna oznaczająca możliwość bycia podmiotem praw i obowiązków dotyczy osób żywych. Jest to fundamentalna zasada prawna i trudno sobie wyobrazić system prawny, który przyznaje podmiotowość prawną osobom nieżyjącym. Dlatego też o udzieleniu ochrony prawnej zmarłym w aspekcie prywatnoprawnym nie można mówić. Z chwilą śmierci osoby fizycznej następuje sukcesja uniwersalna odnosząca się wyłącznie do sfery majątkowej, a zatem praw i obowiązków majątkowych, a prawa niemajątkowe wygasają. Niemniej jednak, niezależnie od dziedziczenia, w związku ze śmiercią osoby fizycznej powstaje po stronie jej bliskich, pozostałych przy życiu, dobro osobiste związane z ich sferą uczuciową, a dotyczące kultu pamięci zmarłego. Prawo to podlega ochronie prawnej na podstawie art. 24 k.c. (por. wyrok SN z dnia 12.07.1968 r., sygn. akt I CR 252/68, publik. OSNC 1970/1/18). Z chwilą śmierci osoby fizycznej aczkolwiek nie następuje sukcesja prawa zmarłego do ochrony danych osobowych, to jednak prawa zmarłego odżywają jako prawa osób za życia mu bliskich. Chodzi tutaj przede wszystkim o prawo do poszanowania niezakłóconego spokoju psychicznego, w którym to pojęciu mieści się kultywowanie pamięci zmarłego. W tym aspekcie wkroczeniem w sferę objętą ochroną będzie nie każde posłużenie się danymi, ale tylko takie, które – według typowych, przeciętnych reakcji – powoduje tego rodzaju zakłócenie. Konsekwencją bezprawności działania będzie możliwość skorzystania przez pokrzywdzonego z ochrony przewidzianej w art. 24 k.c. oraz art. 448 k.c.¹⁵. W momencie udzielania odpowiedzi nie funkcjonowało RODO¹⁶. Patrycja Rojek-Socha uważa, że przepisy RODO nie dotyczą

¹⁵ Odpowiedź Podsekretarza Stanu A. Dudy w Ministerstwie Sprawiedliwości – z upoważnienia Ministra – na interpelację nr 8701 w sprawie ochrony danych osobowych osób zmarłych z dnia 25 lipca 2007 r., <http://orka2.sejm.gov.pl/IZ5.nsf/main/67FAE054> (dostęp: 3.01.2021).

¹⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych).

osób zmarłych. Zdaniem tejże autorki „możliwość przyjęcia przez państwa członkowskie przepisów o przetwarzaniu danych osobowych osób zmarłych, ale w Polsce one nie powstały”¹⁷. Rzeczona możliwość wprowadzenia owych nowych przepisów wydaje się właściwym rozwiązaniem, zważywszy że w większości przypadków najbliżsi zmarłego nie mają możliwości wyrażenia sprzeciwu co do publikacji pożegnań, wspomnień o nieżyjącym ze strony osób obcych. Nie do rzadkości należą przypadki wyraźnych zastrzeżeń co do charakteru ceremonii pogrzebowej jako prywatnej bez obecności nich zaproszone osób innych. Znane są także i takie sytuacje, kiedy przed śmiercią człowiek wyraził wolę, że nie życzy sobie obecności określonych osób na pogrzebie, jak i nekrologów i to w szerokim tego pojęcia znaczeniu. Prawo do bycia zapomnianym (po śmierci) w przestrzeni publicznej nie jest niczym nowym. Brak stosownych regulacji w tym względzie wydaje się przyczyną sporów, w szczególności kiedy najbliższe zmarłemu osoby są przeciwne podawaniu do publicznej wiadomości faktu śmierci.

Warto też pamiętać, że w przypadku osób powszechnie znanych, określanych jako osoby publiczne, informacje o ich śmierci bardzo szybko rozchodzą się w przestrzeni medialnej. Oczywiście jest, że w wielu przypadkach fakt ten ujawniają osoby najbliższe zmarłego. Czasami takie informacje podawane są z urzędu (np. śmierć członka rządu czy śmierć głowy państwa). W takich przypadkach, o czym należy pamiętać, istnieje konieczność zapewnienia ciągłości władzy państwowej i stabilności konstytucyjnej. Sytuacja taka nie zwalnia jednak z obowiązku poszanowania godności nieżyjącego, jak i osób mu najbliższych¹⁸.

Kolejnym elementem, na jaki nie sposób nie zwrócić uwagi, są zbiory archiwalne zawierające dane osobowe osób nieżyjących. Zwraca na to uwagę Jacek Mazurkiewicz, rozważając o dobrach osobistych zmarłego pracownika¹⁹. Niewątpliwie pracodawcy mają dostęp do danych osobowych pracowników, co stanowi oczywistą konsekwencję stosunku pracy. Autor analizuje poglądy doktryny i orzecznictwo sądowe, dochodząc do wniosku, że nie ma jednolitego stanowiska wśród przedstawicieli nauki. Wracając do danych osobowych zgromadzonych w zbiorach archiwalnych, należy zauważyć, że z jednej strony są one dostępne każdemu, kto wykaże we wniosku powód (interes) dostępu do nich. Analiza takich materiałów zawierających dane osobowe zmarłych, które – co podkreślono wcześniej – nie są chronione tak jak przedmiotowe osób żyjących, powoduje (lub może powodować) skutki prawne dla następnych zmarłych. Zwrócił na to uwagę Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach w wyroku z 27 kwietnia 2017 r., w którym wskazano: „Istotne jest też stwierdzenie, że co do zasady ochronie podlegają dane osobowe i dobra osobiste osób żyjących, lecz zdaniem sądu administracyjnego prawa tych osób są wywodzone od ich wstępnych, co oznacza, że dostęp

¹⁷ P. Rojek-Socha, *RODO nie ruszy klepsydr i nagrobków*, <https://www.prawo.pl/prawo/rodo-nie-dotyczy-osob-zmarlych-moze-dotyczac-danych-o-ich,322967.html> (dostęp: 3.01.2021).

¹⁸ Taka sytuacja miała miejsce po katastrofie samolotu z Prezydentem RP oraz członkami delegacji reprezentującej różne środowiska, lecącego z Warszawy do Smoleńska 10 kwietnia 2010 r.

¹⁹ J. Mazurkiewicz, *Non omnis moriar. Ochrona dóbr osobistych zmarłego w prawie polskim*, Wrocław 2010, <https://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/publication/280> (dostęp: 3.01.2021).

do informacji osobistych, dotyczących osób zmarłych, może powodować ujemne skutki prawne dla ich potomków. Katalog dóbr osobistych wymienionych w art. 23 Kodeksu cywilnego nie ma charakteru zamkniętego, a ochrona czci osoby zmarłej stanowić winna dobro osoby bliskiej zmarłemu. Jednak istotny jest fakt, czy dane osób zmarłych można w prosty sposób powiązać z osobą żyjącą²⁰. Teza ta nie budzi wątpliwości w kontekście przedmiotowych rozważań. Także Łukasz Drożdżowski zauważa potrzebę ochrony danych osobowych osób zmarłych, szczególnie w kontekście oceny ryzyka ubezpieczeniowego. Chodzi o dane medyczne i genetyczne osoby zmarłej zgromadzone w dokumentacji medycznej²¹. W literaturze przedmiotu podkreśla się także, że „w dniu 4.8.2016 r. weszła w życie ustawa z 10.6.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry oraz ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U. z 2016 r. poz. 1070). Wprowadziła ona zasadnicze zmiany m.in. w sferze dostępu do danych zawartych w dokumentacji medycznej po śmierci pacjenta. Dotychczasowe regulacje przewidywały, że po śmierci pacjenta prawo wglądu w dokumentację medyczną ma osoba upoważniona przez pacjenta za życia. Tymczasem konsekwencją wprowadzonych zmian pozbawiono w istocie pacjenta prawa do decydowania o kręgu upoważnionych do zapoznania się z takimi informacjami, a nabywcą tego prawa stała się osoba bliska²². Takie stanowisko prezentują Klara Andres, Edyta Bielak-Jomaa, Mariusz Jagielski, Piotr Kawczyński, Monika Krasieńska, Paweł Litwiński, Aneta Sieradzka i Kajetan Wojsyk²³. Autorzy słusznie podkreślają, że takie rozwiązanie nie jest trafne, bowiem „rozwiązanie to należy uznać za wysoce wątpliwe. Pacjent jest bowiem co do zasady wyłącznym dysponentem informacji na temat swojego stanu zdrowia i powinien mieć możliwość decydowania o tym, kto zostanie dopuszczony do informacji objętych tajemnicą lekarską zarówno za jego życia, jak i po śmierci, zwłaszcza że w wielu sytuacjach dane zawarte w jego dokumentacji mają charakter bardzo osobisty, intymny, a sam pacjent może pozostawać w konflikcie z osobami bliskimi²⁴. Trudno nie zgodzić się z tym poglądem, zważywszy na indywidualność, niezależność decyzji człowieka w określonym zakresie. Nie sposób też nie wspomnieć, że w wielu przypadkach pacjenci odmawiają upoważnienia innych osób do informacji o stanie ich zdrowia – tak za życia, jak i po śmierci. Automatyczne przyznawanie prawa do takowych *post mortem* jest sprzeczne z wolą oświadczającego. Za życia pacjenta udzielenie informacji o stanie jego zdrowia jest sprzeczne z prawem i rodzi określone konsekwencje prawne. Po śmierci sytuacja jest odmienna. Cytowani autorzy podkreślają również, że „dane zawarte w dokumentacji medycznej dotyczącej

²⁰ Wyrok WSA w Gliwicach z 27 kwietnia 2017 r., sygn. akt II SA/Gl 153/17.

²¹ Ł. Drożdżowski, *Dlaczego trzeba chronić dane osobowe zmarłych*, „Rzeczpospolita” z 3 listopada 2017 r., <https://www.rp.pl/opinie-prawne/art10122071-lukasz-drozdowski-dlaczego-trzeba-chronic-dane-osobowe-zmarlych> (dostęp: 3.01.2021).

²² K. Andres, E. Bielak-Jomaa, M. Jagielski, P. Kawczyński, M. Krasieńska, P. Litwiński, A. Sieradzka, K. Wojsyk, *Ochrona danych osobowych medycznych*, wyd. drugie, 2018, Legalis.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

pacjenta zmarłego pozostają także niejednokrotnie pod ochroną przepisów o ochronie danych osobowych, albowiem mogą w sposób pośredni dotyczyć także osób żyjących (np. w przypadku chorób genetycznych), osób wskazanych do kontaktu, osób upoważnionych za życia przez pacjenta, a w takiej sytuacji dostęp do wszystkich tych danych automatycznie nabywają osoby bliskie. Takie rozwiązanie wydaje się nie tylko niedopuszczalne z perspektywy istniejących przepisów o ochronie danych osobowych, ale także rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.4.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych; Dz. Urz. UE L Nr 119 z 27.4.2016 r., s. 1), w którym danym wrażliwym przyznana została szersza ochrona, co już dziś powinien uwzględnić krajowy ustawodawca²⁵. Nie sposób nie zauważyć, że przekazywanie takich danych osobom bliskim, zwłaszcza gdy pacjent za życia nikogo nie upoważnił do dostępu do tego rodzaju danych, jest niedopuszczalne.

Od wieków zmarli otaczani są pamięcią, czcią i szacunkiem. Ustawodawca postanowił, że zarówno zwłoki, szczątki człowieka, jak i miejsce pochówku podlegają prawno-karnej ochronie, co wpisuje się także w tradycję wszystkich społeczeństw na świecie. Świadczą o tym nie tylko ceremonie pogrzebowe, święta zmarłych, rocznice śmierci, ale też oznaczone imieniem i nazwiskiem groby. Tylko niektóre mogiły są bezimienne, co współcześnie oznacza jedno – tożsamość zmarłego nie została ustalona. W kontekście niniejszych rozważań jedynie dane osobowe niezidentyfikowanych zwłok są tymi, którym zagwarantowano prawo do zapomnienia w przestrzeni publicznej. W polskiej tradycji na nagrobkach czy tabliczkach oznaczających grób podaje się nie tylko imię i nazwisko zmarłego, ale także datę urodzenia i datę śmierci. Niekiedy, zamiast dat urodzenia i śmierci, wskazuje się liczbę przeżytych lat. Sporadycznie podaje się także wykonywany za życia zawód. Decydują o tym nie regulacje prawne, ale tradycja i wola osób najbliższych.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Andres K., Bielak-Jomaa E., Jagielski M., Kawczyński P., Krasińska M., Litwiński P., Sieradzka A., Wojsyk K., *Ochrona danych osobowych medycznych*, wyd. drugie, 2018, Legalis.
- Barta J., Fajgielski P., Markiewicz R., *Ochrona danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2011.
- Drozd A., *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz. Wzory pism i przepisy*, Warszawa 2004.

²⁵ Ibidem.

- Fajgielski P., *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Jagielski M., *Prawo do ochrony danych osobowych. Standardy europejskie*, Warszawa 2010.
- Jakosz M., *Polskie nekrologi w prasie – sposoby wartościowania językowego (na przykładzie „Gazety Wyborczej”, „Postscriptum Polonistyczne” 2010, nr 2(6))*.
- Jatkiewicz P., *Ochrona danych osobowych. Teoria i praktyka*, Warszawa 2015.
- Kapturek E., *Językowy kształt współczesnych nekrologów prasowych (na materiale poznanińskich dzienników z roku 2001)*, Poznań 2008.
- Kolbuszewski J., *Współczesne nekrologi pożegnalne*, „Etnolingwistyka” 1997/1998, nr 9/10.
- Kolbuszewski J., *Z głębokim żalem... O współczesnej nekrologii*, Wrocław 1997.
- Mariański J., *Godność ludzka jako wartość i sposoby jej uzasadniania w opinii młodzieży*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2019, nr 4(248).
- Sobczyk P., *Ograniczenia praw podmiotów ze względu na przetwarzanie danych osobowych dotyczących przekonań religijnych i przynależności wyznaniowej*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2010, nr 13.
- Stefański R.A., *Przestępstwo znieważenia zwłok, prochów ludzkich lub grobu (art. 262 kk)*, „Prokuratura i Prawo 2004, nr 10.
- Turek K., *Tym, którzy odeszli. Współczesne pożegnania i wspomnienia żałobne*, [w:] J. Kolbuszewski (red.), *Problemy współczesnej tanatologii: medycyna – antropologia – humanistyka*, t. VII, Wrocław 2003.
- Tworowska A., Malarewicz-Jakubów A., *Prawo i nowe technologie a kwestia danych zawartych w Internecie po śmierci ich użytkownika*, „Studia Prawnoustrojowe” 2014, nr 24.
- Wagłowski P., *Ochrona dóbr osobistych i danych osobowych*, Warszawa 2009.
- Wyka T., Nerka A., *Ochrona danych osobowych podmiotów objętych prawem pracy i prawem ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2012.
- Zgółkowska H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. XIII, Poznań 1999.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2018 r., poz. 1000).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych).

Orzecznictwo

- Wyrok WSA w Gliwicach z 27 kwietnia 2017 r., sygn. akt II SA/Gl 153/17.

Źródła internetowe

- Drożdżowski Ł., *Dlaczego trzeba chronić dane osobowe zmarłych*, „Rzeczpospolita” z 3 listopada 2017 r., <https://www.rp.pl/opinie-prawne/art10122071-lukasz-drozdowski-dlaczego-trzeba-chronic-dane-osobowe-zmarlych>.
- <http://cmentarz.pgkgoleniow.pl:15180/nekropolia/Rocznice.aspx#&&/wEXAQUEcGFn-ZQUBNQTPGIfca6MTf5263IPFYVNxCizBATPs8jm8viou9wD3>.
- <http://www.ksiegazmarlych24.pl>.
- <http://www.polskie-cmentarze.com/cmentarze/kotliska/grobonet/start.php?id=rocznice>.
- <http://www.polskiecmentarze.com/cmentarze/kotliska/grobonet/start.php?id=detale&idg=296&inni=0>.
- Jedrzejczyk A., Kosz A., Bielawski K., Troszczyńska-Reyman J., Zieliński T.J., *Godność nie umiera*, Warszawa 2020, https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Godnosc_nie_umiera.pdf.
- Mazurkiewicz J., *Non omnis moriar. Ochrona dóbr osobistych zmarłego w prawie polskim*, Wrocław 2010, <https://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/publication/280>.
- Odpowiedź Podsekretarza Stanu A. Dudy w Ministerstwie Sprawiedliwości – z upoważnienia Ministra – na interpelację nr 8701 w sprawie ochrony danych osobowych osób zmarłych z dnia 25 lipca 2007 r., <http://orka2.sejm.gov.pl/IZ5.nsf/main/67FAE054>.
- Rojek-Socha P., *RODO nie ruszy klepsydr i nagrobków*, <https://www.prawo.pl/prawo/rodo-nie-dotyczy-osob-zmarlych-moze-dotyczyc-danych-o-ich,322967.html>.

The deceased's personal data. Notes on the basis of law and social tradition

Summary

The authors of the article analyze the issue of personal data of deceased persons. For many decades, obituaries have been functioning in the public sphere, which are clearly understood as information, a notification about the death of a specific person. And the so-called hourglasses, which extend the information from the obituary with the date of the farewell ceremony and burial, specifying the place and exact time. Currently, obituaries and hourglasses have become a permanent part of social media (e.g. via Facebook), through which information about death is transmitted. There is also a Book of the Dead on the Internet, where you can find a burial place. The authors analyze the legal provisions regulating the above-mentioned issues.

Keywords: personal data, deceased person, Internet, Constitution, Civil Code, GDPR